

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarš izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 8 K
pol leta 4 "
četrt leta 2 "
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za peti-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " dvakrat . . . 12 "
" " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uviščenja od peti-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravišтво Učiteljskega Tovarša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Zveza slovanskega učiteljstva v Avstriji.

Odbor slovanskega učiteljstva v Avstriji je imel svojo prvo sejo dne 14. in 15. avgusta t. l. v Mariboru, kjer se je ob enem 15. in 16. istega meseca vršila XXI. glavna skupščina Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev. Odborova posvetovanja so trajala prvi dan od 8. dop. do 12 $\frac{1}{2}$ pop. pa od 1 $\frac{1}{2}$ do 6 $\frac{1}{2}$ in drugi dan od 1 $\frac{1}{2}$ 8. ure do 10. dopoldne.

Udeležili so se jih starosta J. Černý iz Prage, I. podstarosta Stanislav Nowak iz Krakova, tajnik M. Hajný iz Jankovic na Moravskem, blagajnik Adolf Schuster iz Bojanova na Češkem in člani odbora Egelbert Gangl, deželni poslanec iz Idrije, Stanislav Paška iz Bohnje in Dragotin Pribil, c. kr. šolski nadzornik z otoka Krka. Oprostil so se: Ant. Gebaurová iz Kromeríža, Jakov Marinković iz Zadra, Mihajlo Sozanjskij iz Jasenice Silne pri Drohobyču in njegov namestnik Ivan Vertyporoh. Tov. Ivanu Herasimoviču iz Bukovine ni bilo mogoče odposlati pravi čas vabila na sestanek, ker tajnik ni vedel za njegovo tedanje bivališče. Kot gostje pa so bili zraven tov. Josip Závada iz Dobrotice na Moravskem in Lehar iz Hrasnika.

Starosta Černý otvori sejo, malo delavnost Zveze opravičuje s svojo težko boleznijo, ki ga je dolgo časa zadrževala in ga še zadržuje od slehrnega intenzivnejšega dela in prosi, da prevzame funkcijo staroste I. namestnik tov. Nowak vsaj za toliko časa, dokler se njegov zdravstveni položaj ne poboljša. Sprejeto.

Na predlog tajnika Hajnega je bil poslan odbor za oslavitve Ljudevita Gaja v Krapini telegram k slavnosti, ki se je vršila na čast spomenu tega velikega Hrvata.

1. Tajnik na kratko poroča o dosežanjem delovanju Zveze: medsebojni pismeni in slovstveni stiki med slovanskim učiteljstvom so se gojili, izkušalo se je tudi navezati nove; tajnik je zastopal Zvezo pri manjšinski manifestaciji v Kromerížu in pri učiteljski manifestaciji v Ljubljani; drž. zboru se je podalo potom Slovanske jednote peticija za uvedbo popolne autonomije vseh šolskih kategorij in peticija proti Axmanovemu zakonu; naučnemu in krajanskemu ministru je bil podan memorandum o omenjenih peticijah; državnemu zboru je bila podana peticija za natančnejšo stilizacijo § 55. drž. šol. zak., v kateri bi bilo rečeno, da se prizna učiteljstvu iste službene dohodke kakor državnim uradnikom XI.—VIII. činovnega razreda; tov. Gebaurova, Paška in tajnik so bili kot deputacija Zveze pri slovanskih parlamentarnih strankah s prošnjo, da prevzame država 50% stroškov za ljudsko šolstvo; o poljsko-čeških razmerah v Šleziji se je na licu mesta poučil tajnik sam, da bi si mogel ustvariti sodbo, je li nujno, da bi se tu deželne učiteljske organizacije angažirale, kakor se je to istinito zgodilo od strani poljskega Towarzystwa pedagogicznego v Tešinu. — Tajniško poročilo se odobri.

2. Poprava pravil (poroča tov. Šustr). Po podrobnem razgovoru, ki so se ga udeležili vsi prisledniki, se je sklenilo sledeče izpremembe.

§ 1 d) braniti in podpirati koristi slovanskega učiteljstva.*)

§ 2 h) z vsemi, državnim občanom po zakonu dovoljenimi sredstvi, ki morejo koristiti duševnemu, gmotnemu, družabnemu in državljanstvu položaju učiteljstva in šolstva.*)

§ 8 a) se dopolni z besedami: in predloge za izpremembo pravil.

§ 8 c) nadalje voli šest članov v odbor in šest namestnikov tako, da so zastopane vse udeležene narodnosti.

§ 8. Zadnja vrstica se dopolni: ali z aklamacijjo.

§ 10. Odbor Zveze obstoji iz predsednika, dveh njegovih namestnikov, tajnika, blagajnika in iz 6 članov, ozir. njih namestnikov.

V tem besedilu se pravila natisnejo v organih deželnih osrednjih društev, obenem se priredi posebne iztiske, ki se jih da delegatom; tako si Zveza prihrani izdatke za tisk, ki bi bili sicer precej znatni, če bi se moralo pustiti tiskati pravila v šest jezikih. Občnemu zboru v Krakovu se te sklenjene predloge glede izpremembe pravil predloži.

3. Poslovni red (poroča tov. Šustr). Pristopi se takoj k podrobnemu razgovoru; tov. Šustra se naprosi, da izpremeni svoj elaborat v smislu sprejetih predlogov in da po končni redakciji stori z njim, kar se tiče tiska, isto kar je bilo sklenjeno glede pravil.

4. Prispevki deželnih organizacij Zvezini blagajni. Pri tem je bil najtrši oreh vprašanje, odkod naj bi se krilo potne stroške delegatov na občne zборе. V Zvezi so deželne organizacije, ki imajo tolikokrat po tisoč članov kakor druge po deset in vendar imajo te kakor one enako pravico za 8 delegatov za občne zборе. Če plača vse te stroške Zveza, plačujejo s tem velika osrednja društva znatne vsote za male organizacije, ki bodo vedno pasivne, nasprotno zopet, kakor hitro je bilo izrečeno načelo, da so si vsi člani Zveze enakopravni, se ne more jemati manjšim društvom pravice na enako zastopstvo. Če bi pa odpadlo kritje vseh stroškov za delegacije deželnim organizacijam, tu bi manjše organizacije ali izkrvavele ali pa bi morale ostati brez zastopstva. Po daljšem razgovoru je bil sprejet predlog staroste Černega, da bi se ustanovil širši odbor, v katerega pošlje vsaka deželna organizacija — član Zveze — po enega zastopnika; ta bo plačan iz blagajne Zveze, druge delegate pa plača organizacija, ki jih odpošlje. Če katera manj delegatov pošlje, tvorijo ti pri glasovanju vedno eno polno celoto in imajo osem glasov. Člani širšega odbora bodo zaupniki svojih društev in bodo tvorili vez med Zvezo in deželnimi organizacijami.**)

Nato se je sklenilo predlagati občnemu zboru prispevek 10 vin. za vsakega člana deželnih organizacij.***)

*) Zadnjič je vlada to ertala.

**) Tu pa bi toplo priporočal, da bi tvorila osrednja društva ene dežele deželno zvezo, ki bi potem bila član slovanske Zveze.

**) Preko računa tov. blagajnika smatram ta prispevek za popolnoma nezadosten; skromnost ni tu nikakor umestna. (Tajnik.)

5. Naloge Zveze: a) Izboljšanje gmotnih razmer učiteljstva. Predsednik proglasi, da Zveza vztraja pri zahtevi, da se izboljšanje izvrši v tem smislu, da dobijo učitelji enake dohodke, kakor jih ima državno uradništvo XI. do VIII. činovnega razreda. K stvari govori Nowak, Hajný, Paška, Šustr, Gangl. Po daljšem razgovoru se prihaja k predlogom: § 55. drž. šol. zak. naj se jasno stilizuje; med zahtevami vsega učiteljstva je tudi 35 letna službena doba. Če se je vlada izrekla proti 35 letni službeni dobi, na to se ne bomo ozirali in se ozirati ne moremo; potrební predpogoj je dan že s tem, da je v Istri uvedena 35 letna službena doba in da ta sklep pri vladi ni naletel na nikakršne ovire.

Nadaljni razgovor se suče krog taktičnega postopanja, o katerem se je potem podrobno dogovorilo. Deutsch.-öst. Lehrerbund opozorimo, da izvrši — če tega še ni storil — z nami paracelno akcijo.

6. b) Pravna varnost učitelja. Starosta odvarja razgovor. Paška zahteva, da se izdela službena pragmatika, ki se naj predloži dež. zborom v odobritev; za primer navaja uvedbo v Bukovini, okrajne in deželne disciplinarne senat. Šustr omejuje bosansko službeno pragmatiko, proti kateri se vse opira, dasi je šele malo časa uvedena. Nowak predlaga, da naj se da to vprašanje na dnevni red prvega prihodnjega zborovanja Zveze. Sprejeto. Poročevalci izdelajo splošna načela našega pravnega varstva, prilagajena krajšnjim deželnim razmeram, tako da jih morejo sprejeti vsi deželni zbori. Vse v Zvezi stoječe organizacije se naprosi, da v svojih organih takoj otvorijo diskusijo o stvari, zaključke naj se odpošlje Zvezi ki jih odda poročevalcem. Določi se poročevalce in prideli se jim po strokah delo: Pašku: disciplinarne rede, Ganglu: položaj učitelja kot državljana, Pribilu; učitelj v svojem uradu, Gebaurovi: gmotni položaj učiteljev. Šustr zahteva, da napravi Zveza izjavo proti praksi, kakršno uporabljajo v zadnji dobi nekateri deželni šolski sveti in naučno ministrstvo, ki utemeljujejo persekucije učiteljev s tem, češ, da je učitelj izgubil zaupanje pri nekaterih izmed občanov ali otrok. Gangl poroča o Žirovnikovem in sedem drugih slučajih učiteljskih persekucij, ki jih je samo v enem letu izvršil deželni šolski svet na pritisk klerikalcev. Hajný omenja Harasimovičev slučaj v Bukovini. Sklenilo se je, da se zbere kričeče slučaj in da se te predloži deželnim šolskim svetom dotičnih dežel v deželnih jezikih. Isto se predloži tudi ministrstvu.

7. Prihodnja glavna skupščina Zveze v Krakovu se določi na dobo med 11.—15. avgustom; prva dva dni sta namenjena poslovnim sestankom, eden posvetovanju odbora in drugi sestanku delegatov, tretji dan se vrši slavnostno zborovanje, za katero se predlaga tema: Slika sedanje in bodoče šole v Avstriji. Sprejeto.

Ker je napočila večerna doba, preloži starosta dve važni točki na drugi dan: 1. o manjšinskem šolstvu in o narodnostnem sporu poljsko-češkem in poljsko-rusinskem. 2. o preskrbi diferenčnih slovarjev in slovníc slovanskih jezikov, in slučajnosti ter prostovoljne predloge.

8. Ustanovitev slovanske učiteljske pisarne za inserate

predlaga in utemeljuje tajnik, poroča, kaj se je že izvršilo v tem oziru. Misel za ustanovitev te pisarne se za enkrat opusti, toda pozove zbiratelje inseratov posameznih organizacij, da bi izkušali dobivati inseratov tudi za drugoslovanske učiteljske liste.

9. Učiteljska letna bivališča in sanatorija. Češko in moravsko učiteljstvo ima primerna poslopja za letovišča na otoku Rabu, kjer se boče rado sprejemalo tudi tovariše drugih narodnosti, v kolikor bo dopuščal prostor. Na Slovanski učiteljski dom za enkrat ni niti misliti mogoče, ko se posamezne organizacije, kar se tiče notranjih razmer, med seboj toliko razlikujejo, še mnogo manjka, preden postanemo enotno telo, ki bi se moglo spustiti brez strahu na tako velikansko podjetje. S srbskim učiteljskim domom v Vrnjački banji se dogovorimo o vzajemnosti. Bosansko vlado poprosimo za udobnosti v kopališču Ilidže in v drugih kopališčih, istotako tudi za brezplačna stanovanja v ilidžanski šoli.

10. Šustr predlaga, da se uredi pouk v zgodovini tako, da se uči slovansko dete slovanske zgodovine. Starosta Černý si želi tega, da bi razsežnost in vsebina učne stvarine ne določevali uradi, zgodovinski pouk je zadeva naše avtonomnosti, zbudimo v časopisih o tem javno diskusijo, kaj najjo učislovanska zgodovina.

11. Tajnik prosi, da bi se natančno določilo razmerje Zveze k Deutsch.-öst. Lehrerbundu in k internacionalnemu bureauu. Prvega se obvesti, da je Zveza edina zastopnica vseh učiteljskih organizacij v Avstriji, s katerimi naj vbodoče posluje Bund samo potom Zveze. Istotako se proglasi bureauu internacionalnemu, da je Zveza zastopnica slovanskega učiteljstva; deželne organizacije, ki so zastopane v mednarodni federaciji, poprosimo, da naznanijo Zvezi svoje delegate; osebe morejo ostati iste, samo da bodo zastopale celo Zvezo in ne samo deželne organizacije.

Tajnik prevzame nalogo, da preskrbi bodi proti zamenjavi ali plačilu vse potrebne časopise, da je o vsem zadostno poučen, kaj se godi v naših in tujih organizacijah.

13. Tajnikovo poročilo o tem zborovanju se da natisniti in se odpošlje redakcijam (vseh naših časopisov, da more biti istočasno v vseh objavljeno.

15. avgusta se je začelo posvetovanje jutraj ob pol 8. uri.

14. Starosta Černý predlaga, da Zveza vloži prošnjo na železniški svet, da se učiteljstvu prizna enake udobnosti na železnicah, kakršne imajo državni uradniki (legitimacije). Obvesti Bund, da ta stori isto.

15. Tajnik predlaga, da prevzame Zveza v svojo nalogo prirejanje učiteljskih izletov v slovanske kraje, da bi se tudi na ta način delalo izdatno in sestavno za probu in okrepitev slovanske vzajemnosti in da bi se tega ne prepuščalo samo slučajno.

16. Starosta predlaga, da bi se prirejalo skupne visokošolske tečaje v dveh, treh, štirih jezikih. Tak tečaj bi se mogel vršiti v l. 1911. v Ljubljani, pritegnilo bi se k temu nekaj slovenskih profesorjev, profesorjev iz zagrebske, krakovske in praške uni-

verze. Odstopi se to tov. Ganglu, da prevzame to jugoslovanska Zaveza kot za lastno zadevo.

17. Tajnik prosi, da se mu vpošlje kulturne programe posameznih organizacij in da se izdela skupni kulturni program slovenskega učiteljstva.

18. Manjšinsko šolstvo. Treba je zbrati statistiko o šolskih razmerah o manjšinah o vsem Slovanstvu; obrnimo se na obrambna društva. Državnemu zboru poda Zveza prošnjo, da se ustanovi manjšinsko šolstvo, za zdaj vsaj na Dunaju in v Trstu, in da se vzdržuje na državne stroške, kakor je to pri nemških šolah v Idriji, Zadru, Pulju, Trstu, kjer se vendar ne more trditi, da bi bili tu Nemci trajno naseljeni. Tu zdržuje država nemške šole samo zaradi nekoliko uradnikov in v germanizirajoče svrhe.

19. Tajnik poroča o akciji dunajskega komiteja za reformo narodne šole in o svoji konferenci z dr. Schenom. Zveza naprosi deželne organizacije, da izvršijo vprašalno akcijo, da pustijo po svojih poročevalcih izdelati vprašalno tvarino, in elaborat se odda potem potom Zveze komiteju. Vprašalne pole se primerno dopolni, da odgovarjajo našim razmeram.

20. Slovarji in slovnice slovenskih jezikov. Zveza priporoča učiteljstvu učenje jezikov in opozarja na dobre in praktične slovnice. Šustr poroča o svojem načrtu glede medсловanskega časopisa. Nameval je s Trstenjakom in Pribilom izdajati trijezični češko-slovenski-hrvaški časopis za učitelje in drugi z izobraževalnim čtivom za dijaštvo; toda učiteljski krogi ljudskih šol so pokazali za to le malo zanimanja, še manj srednješolski profesori.

Starosta konstatuje, da za zdaj ni mogoče ustanoviti večjezičnega časopisa, toda kazalo bi že v obstoječih organizacijskih časopisih objavljati originalna poročila in članke o slovanskem šolstvu z razlagajočimi opombami. Tajnik omenja, da se je na Moravskem že na ta način delalo in opozarja na starejše letnike Sbornika in Vestnika. Poroča o posvetovanju s prof. Hoškom iz Kromeriza, ki bi bil pripravljen izdelati diferenčne slovarček.*)

21. Starosta Černý želi, da bi se dalo na spored glavne skupščine Zveze tema o programu Zveze. Sprejeto.

Starosta se zahvali udeležencem in zaključuje sejo.

Ni bil samo slučaj, da je odbor slovanske Zveze določil svoje zborovanje na isti čas, ko je imela jugoslovanska Zaveza svojo glavno skupščino. Klerikalci na Kranjskem se vse mogoče trudijo, da bi potegnili učiteljstvo na svojo stran in delajo to s sredstvi, ki morejo zbuditi v značajnem možu edino gnus: napredno učiteljstvo preganjajo z groznimi persekucijami in na drugi strani oddajajo najboljše mesta ljudem, maloznačajnim slabotnejšem, ki so se dali v nadeji na nemoralno protekcijo izvesti v tabor reakcije. V teh težkih dobah potrebuje kranjsko učiteljstvo moralne opore in to mu nudi Zveza, to mu nudi ono vzneseno zavest, da ne stoji v boju osamljeno, temveč da stoji v eni falangi z njim 25.000 neustrašenih borilcev za prosveto. Da varujejo učiteljstvo pred preganjanjem iz političnih vzrokov, za to so poklicane v prvi vrsti deželne organizacije, toda tudi Zveza je pripravljena v vsakem slučaju storiti vse, kar bo le mogoče. Če le vedno molčimo, ako le trpimo in prenašamo tiho, tembolj raste pogum našim nasprotnikom: le pojdemo z vsakim pritiskom in z vsako krivico pred javnost, pred forum celega Slovanstva. Rimski in birokratiški morileci so vajeni teme, so njeni otroci; zato skrbimo za to, da ne ostane noben njih zločin pokrit s plaščem teme in pozabljenosti: le na dan z vsakim, na svetlobo, naj sodi javnost in videli boste, da se prestrašijo lastnega strupa! M. Hajný, tajnik.

Kaj nas loči?

„Pri „Sloškovski Zvezi“ na Brezjah je Jaklič svojim vernim pravil med drugim, da „Sveti križ“ — ta nas loči! Mi nismo razdvojeni zaradi materialnih koristi, ampak razdvojeni samo zato, ker nismo edini v sredstvih in

*) Pravkar me je obvestil g. prof. Hošek, da bi mogel pripraviti poljskočeški diferenčni slovarček v razsežnosti približno dveh tiskanih pol za tisk do božiča. Bil bi izborni pripomoček češkim tovarišem, ki se udeležijo skupščine v Krakovu. Tov. Sožanski pripravljajo slovarček češkoslovenski.

končnih ciljih vzgoje naše mladine! Tu gremo narazen! In zaradi tega ta strupeni boj, to neugasno sovraštvo, to dosledno nasprotovanje. Mi „Sloškarji“ smo odločni katoličani, naša odgoja v krščanskem duhu za srečno časnost in srečno večnost. Nasprotniki nas imenujejo klečepalce, izdajalce, koristolovce in kruhoborce. Sinovi našega naroda so, a na praporu imajo svobodomiselnost, svobodno šolo. Naš prapor je križ! Njihovi praporčki so protikrščanstvo! Mačeha njih znak! Tu je vir vsega nasprotstva med nami! Odkod ta edinost in vzajemnost? Druži jih ideja „Svobodne šole“, framažonska ideja protikrščanske šole, druži jih sovraštvo do vere, do katoličanstva, do križa! Mi smo katoličani, praktični kristjani! Slovenski učitelji, katerih glasilo je „Učiteljski Tovariš“, ki pošiljajo svoje somišljenike na kongrese svobodomiselcev, bodo divjali v smislu framažonstva. Mi bodimo pa trdni in pogumni posebno proti nasprotnim tovarišem!

Gotovo so se zgražali verni „Sloškarji“ nad tem klerikalnim izbruhom. Mi hočemo odgovoriti mirno, stvarno in prav kratko z dr. Krekom: „Tvoje katoličanstvo je na trhljih nogah, ker, kar si trdil, je velika laž brez dokazov — zato se prijatelj obsojaš sam!“ Laž je, da bi napredno učiteljstvo v svojem glasilu napadalo „Sloškarje“ zaradi njih verskega prepričanja. Resnica je pa, da se je od nekdanj brani lažnjivih klerikalnih napadov v klerikalnem časopisju, zlasti v „Slovenec“ in „Domoljubu“. Napredno učiteljstvo je z do danes neovrženimi dokazi ovrгло vse klerikalne laži in prosilo neprestano nasprotnih dokazov. Ako se s protidokazi ovržejo naše trditve, smo pripravljeni vse preklicati. Dobra mati katoliška cerkev bi to morala storiti na zahtevo nad 2000 učiteljev, a do tega ni prišlo, ker se ji ni zdelo potrebno — ker napredno učiteljstvo uči, deluje in po mogočnosti tudi živi v pravem duhu. Klerikalizem pa tega ni mogel storiti, ker zloraba vere za nadvlado in svoj trebuh se ne da utajiti. Nes torej ne loči križ, marveč hinavska, krivoverska klerikalna smer za nadvlado, ki jo Jaklič imenuje praktično kristjanstvo. Terseglav pa sveto stvar, zaradi česar je treba vsakega uničiti, ki se temu postavi po robu. Klerikalizem je spoznal veliko težkočo za dosego svojega namena, zato pa prav pridno zlorablja vero. Naprednemu učiteljstvu hoče po sili pribiti na šolo brezverstvo, vzeti mu s tem ugled in spoštovanje pri ljudstvu, zato ga preganja, črti, psuje in iz dna duše sovraži, ker to je po Terseglavovi trditvi v pravem krščanskem duhu, ker je napredno učiteljstvo nasprotno zlorabi vere in splošnemu klerikalnemu hrepenenju po nadvladi. Klerikalizem ne priznava sedanjega šolskega zakona; proklel ga je, a mi smo prisegli, da se ravnamo po njem, zato nam predbaciva svobodno šolo in framažonstvo. Naši „Sloškarji“ so res praktični kristjani! Vsi dobivajo sedaj najlepše službe, ker ne priznavajo šol. zakona in so klerikalizmu pod kuto, da bi čimprej nastale tudi pri nas tirolske, belgijske in španske razmere. Jakliča so za vado povzdignili, kolikor so mogli visoko, a ko bi klerikalizem prišel do popolne svoje moči, bi izginili s površja tudi „Sloškarji“. Torej nas ne loči vera, ne loči križ, pač pa zloraba vere, krivoverska klerikalna politika za nadvlado — temu se je postavilo po robu napredno učiteljstvo, zato traja boj, ki se mora dobojevati, ker prava katoliška vera, resnica in pravica ne morejo podleči, četudi klerikalizem meče na nas ogenj in žveplo, nas preganja in sovraži na katoliški podlagi. Ne vdajmo se!

Odkritje Volaričevega spomenika v Kobaridu.

(Dopis.)

I.

Slavnost.

Redka slavnost je bila na praznik 8. t.m. v naših gorah — odkritje spomenika rano umrlemu skladatelju Andreju Volariču v Kobaridu. — Spomenik iz kamena sredi prijaznega trga zaslužnemu možu — to je prav redek dogodek za Slovence nasploh, toliko bolj za naše hribe. A to je tem našim hribom v čast!

Že na predvečer je došlo v Kobarid veliko zunanjih gostov: iz Trsta in okolice, iz Gorice in okolice, s Krasa itd. — Večji del tujih gostov pa je prišel dopoldne, največ iz Gorice, ki je bila prav častno zastopana (okolo 70

oseb). Iz Gorice je došla deputacija Goriškega Sokola; temu se je pridružilo še par Sokolov iz Cerkna; dalje „Pevsko in glasbeno društvo“, ki je poslalo del svojega moškega zbora, prišli so zastopniki slovenskega bralnega in podpornega društva, kolesarska društva itd. Obilno so bila zastopana učiteljska društva tržaško, sežansko, goriško in tolminsko; iz Devina, kjer je pokojnik služboval in kjer leži pokopan, je došla deputacija županstva in društva „Ladja“; iz Tolmina sta došli obe narodni društvi s svojima krasnima zastavama; videli smo zastopnike iz raznih krajev goriške okolice, Vipavske doline, s Kanalskega in Bovškega. — Izven naše dežele je došlo edino društvo „Sava“ na Jesenicah, čigar zborovodja je sin Volaričev. Častno so nastopili tudi ognjegasci iz Tolmina in Kobarida.

Bila je torej na slavnosti zbrana velika množica, ki je prišla počestiti spomin vrliga učitelja in ljubeznivega skladatelja-umetnika, katerega ime razglasa široko slovenske domovine njegove skladbe!

Ob 2. popoldne smo odkorakali s trga, na čelu sokolska godba iz Prvačine, na južni konec, kjer je vzdana na rojstni hiši spominška plošča. Tu so govorili za tolminsko učiteljstvo tov. Josip Rakovšek, za tržaško učiteljstvo tov. Stipko Ferluga, za „Zvezo narodnih društev“ g. dr. Dinko Puc. — Ginjaivo je bilo gledati na hodnik, kjer so stali stari oče Volaričev, pa hčerka in sin. Učiteljski zbor tolminski (mešani) je zapel „Gospodov dan“, Jeseniška „Sava“ je zapela „Napišnico“ (petje je vodil sin Volaričev). Pevsko in glasbeno društvo iz Gorice pa je zapelo „Čolničku“ — vse skladbe Volaričeve.

Nato smo odkorakali po trgu pred „Občinski dom“, kjer je stal zagnjen spomenik. — Tu je govoril najprej župan gosp. Janko Gruntar, ki je očrtal v prav primernih besedah zasluge Volaričeve, kateremu se je tu postavil ta spomenik. Tov. nadučitelj Križman je govoril v imenu goriškega učiteljstva in položil venec pred spomenik; za jeseniško društvo „Sava“ je govoril g. Božič ter položil venec. V imenu Devincev je govoril in položil venec g. Sorč, a g. Vrtovec za obe društvi iz Tolmina. — Potem so peli same Volaričeve pesmi: združeno učiteljstvo je zapelo „Slovan na dan“ pod vodstvom sina skladatelja, Pevsko in glasbeno društvo iz Gorice je pelo „Zvečer“, goriško učit. društvo „Ujetega tiča tožba“, jeseniška „Sava“ pa „Slovenski svet, ti si krasan“.

S tem je bila slavnost končana.

II.

Veselica.

Okolo 8. ure zvečer se je začelo zbirati občinstvo na trgu in potem je priredilo obhod z godbo na čelu. Med pevskega točkami, ki so se proizvajale, je najbolj ugajal „Nazaj v planinski raj“, ki jo je pel mešan zbor tolminskih pevcev. Pevski zbor „Sava“ je žel obilo pohvale, in priznati se mora, da vsebuje res obilo prav dobrih pevskega moči. Pohvalno moramo omeniti g. Sanečina iz Trsta, ki je kar očaral občinstvo s svojim proizvajanjem na gosli. Glede gledališke igre pa je bila splošna sodba, da so bile vse vloge v najspretnejših rokah. Slava takim diletantom! Po končani igri se je razvila prav živahna prosta zabava.

III.

Brzjavni pozdravi.

Koz je na Štajerskem: Svojemu bivšemu dičnemu učencu, milemu kobariškemu skladatelju Volariču kličemo: Večnaja pamjat! Slava mu!

Nadučitelj Krajnik.

Metlika: Slava Volariču, vzornemu učitelju in skladatelju. Pozdrav čestilec njegov!

Gangl.

Novo mesto: Čast spominu skladatelja Volariča!

Družina Sproc.

Nabrežina: Nepozabnemu Volariču slava!

Ignac Tance.

Dornberg: Obžalujoč, da ne morem prisostovati, pa kličem: Uresniči naj se bajne sanje, ki jih je naš Volarič povil v nebeške svoje melodije. Nepozabnemu skladatelju večna slava!

Alojzij Luznik.

Slava Volaričevemu spominu! Čast in hvala njegovim slavitelcem! Čast Kobaridu, ki je pokazal, da zna slaviti svoje vredne sinove!

Slovenski koroški učitelji in „Slovenec“.

Pred par tedni smo čitali v „Slovenec“ članek, ki se je bavil z ustanovitvijo slovenskega učiteljskega društva za Koroško ter namignil, da naj to pristopi kot nekaj samoumevnega h klerikalni „Sloškovski zvezi“. Z veliko nevoljo smo vzeli ta članek na znanje, ker nas „Slovenec“ tako nizko taksira, da bi bili nezmožni soditi, kdo je prijatelj in neprijatelj učiteljstva! Da „Slovenec“ in njegovi sodrugi, kakor n. pr. „Domoljub“, „Naša straža“, „Slovenski Gospodar“ i. dr., niso prijatelji učiteljstva in dobrega šolstva, nam pričajo na izobilje tozadevni članki teh listov. Najdelavnejši in za narodni blagor se najbolj trudeči učitelji ne najdejo milosti pred njih forumom, če se dotični ne strinjajo v vseh točkah s klerikalnim programom. Oni žele za tretjo vse napredno in moderno misleče učiteljstvo, da bi si potem lahko uredili šolstva po svojem kopitu, kakor so ga imeli v konkordatski dobi ter da bi med narodom nihče več ne bil, ki bi ga opozarjal na v marsičem prav grde napake klerikalne politike. In sedaj piše nekdo članek ter prigovarja nam slovenskim učiteljem tožnega Korotana, da bi vstopili v kolo „Sloškovske zveze“, češ, tu bo nam dobro in toplo pri sreči in nič več! Zakaj v „Slov. učiteljski zvezi“ se nahajajo le liberalci — brezverci, ki so se s svojim modernim mišljenjem že davno odtujili narodu!! Pa kaj če začne tudi narod moderno misliti? Toda pustimo danes o tem vprašanju razmišljati!

Kakor že zgoraj omenjeno, so klerikalci, osobito kranjski klerikalci, najhujši sovražniki naprednega učiteljstva in moderne šole. In ta tudi posvetno inteligenco zaslužujoča klerikalna sila sega z vedno daljšimi kremplji na koroške Slovence v teh lastno škodo. To se kaže dovolj jasno v pisavi našega „edinega“ slovenskega koroškega lista „Mira“ — „Korošec“ se kot tak ne priznava! — „Mira“ pravimo, ki po vzoru „Slovenca“ i. dr. vedno bolj robate strune udarja. Odganja vse liberalce pristaje „Korošca“ od narodnega dela, češ, bomo že sami brez vas opravili! Pa kaj? Take in slične napake je delal „Mir“ že od nekdanj ter opravljal dela za narod s tem, da je vračal od sebe bolj svobodno misleče slovensko inteligenco. Seve je prihajal po določenih dobah zopet do pravega spoznanja ter začel z malo novim programom zopet zbirati razhajajoče ali že razšle v svoje prazno okrilje. Sedaj udriha neusmiljeno po velezaslužni Ciril-Metodovi družbi in bo „Mir“ s tem hujškanjem veliko škodoval narodni stvari. In kako tudi ne? Ali ne bo ljudstvo zbegano gledalo, ko „Mir“ skoraj neposredno začenja bojkotirati družbo, katere delovanje je do sedaj hvalil in tu zanj nabiral denarja? Hujška pa samo zaradi tega, ker v eni točki niso edini voditelji naše slavne politične stranke in družbini funkcionarji! To je škandal, ki bo delal našim narodnim nasprotnikom največje veselje!

Da se mi slov. koroški učitelji, ki dobro znamo ceniti vzvišeno delo Ciril-Metodove družbe in ki je ravno v zadnji dobi posvetila na Koroško veliko pozornost, ne strinjamo, s hujškanjem proti nji je umevno in tukaj javno povemo, da kdor družbo popira in preganja, tudi nam učiteljem mnogo škoduje. Ali to ni žalostno dejstvo, da se klerikalci že sedaj obračajo do struje, ki je še tako slaba in se šele polagoma in težavnim potom razvija, z vprašanjem, a ne s tem, ampak kar z vabilom v roki: Pojte no k nam, mi imamo glede šole dobro vest in najplemenitjše namene.

A ne boš, Jaka! Kdor pri nas učiteljih, ki že vsak po svojem poklicu dela le v blagor svojega naroda, tako natančno loči med liberalnim-brezvercem in „boljšim“ katoličanom, ta ne ljubi našega stanu kot takega, ampak le njih morebitno brezvoljno vdanost v klerikalno komando. Da mnogim duhovnikom ni všeč, da bi se učitelji za narodno obrambno delo brigali in za narod v naprednem smislu delali, je nam dobro znano! Najbolj klerikalni (zakaj tudi pri duhovnikih je stopnja klerikalnosti različna!) duhovniki so pri nas na Koroškem tudi najmanj narodni, umevno, ker se dvema gospodoma ne more enako služiti.

A na Koroškem je potrebno učiteljstvo, ki bo jasno gledalo v bodočnost, ki bo imelo napredno-narodni šolski program, ki bo pristo verig glede svetovnega naziranja, ker le tako bo tudi imponiralo sodeželnim nemškim tovarišem!